

I.

(Zakonodavni akti)

DIREKTIVE

DIREKTIVA 2014/104/EU EUROPSKOG PARLAMENTA I VIJEĆA

od 26. studenoga 2014.

o određenim pravilima kojima se uređuju postupci za naknadu štete prema nacionalnom pravu za kršenje odredaba prava tržišnog natjecanja država članica i Europske unije

(Tekst značajan za EGP)

EUROPSKI PARLAMENT I VIJEĆE EUROPSKE UNIJE,

uzimajući u obzir Ugovor o funkcioniranju Europske unije, a posebno njegove članke 103. i 114.,

uzimajući u obzir prijedlog Europske komisije,

nakon prosljeđivanja nacrtu zakonodavnog akta nacionalnim parlamentima,

uzimajući u obzir mišljenje Europskoga gospodarskog i socijalnog odbora ⁽¹⁾,

u skladu s redovnim zakonodavnim postupkom ⁽²⁾,

budući da:

- (1) Članci 101. i 102. Ugovora o funkcioniranju Europske unije (UFEU) pitanje su javnog poretka te bi se trebali učinkovito primjenjivati širom Unije kako bi se osiguralo nenarušavanje tržišnog natjecanja na unutarnjem tržištu.
- (2) Javnu provedbu članaka 101. i 102. UFEU-a obavlja Komisija korištenjem ovlasti predviđenih Uredbom Vijeća (EZ) br. 1/2003 ⁽³⁾. Stupanjem na snagu Ugovora iz Lisabona 1. prosinca 2009. članci 81. i 82. Ugovora o osnivanju Europske zajednice postali su članci 101. i 102. UFEU-a te su i dalje istovjetni po sadržaju. Javnu provedbu također obavljaju nacionalna tijela nadležna za tržišno natjecanje, koja mogu donositi odluke navedene u članku 5. Uredbe (EZ) br. 1/2003. U skladu s tom uredbom, države članice trebale bi moći odrediti upravna i sudska tijela koja će primjenjivati članke 101. i 102. UFEU-a u javnom interesu i obavljati različite zadaće koje su tom uredbom povjerene tijelima nadležnima za tržišno natjecanje.
- (3) Člancima 101. i 102. UFEU-a proizvode se izravni učinci u odnosima između pojedinaca te se za dotične pojedince stvaraju prava i obveze koje nacionalni sudovi moraju provoditi. Nacionalni sudovi stoga imaju jednako važnu ulogu u primjeni pravila o tržišnom natjecanju (privatna provedba). Prilikom odlučivanja u sporovima između pojedinaca oni štite subjektivna prava u skladu s pravom Unije, primjerice dodjeljujući naknadu za štetu žrtvama kršenja. Potpuna učinkovitost članaka 101. i 102. UFEU-a, a posebno praktični učinak u njima utvrđenih zabrana, zahtijeva da svatko – bilo da je riječ o pojedincu, uključujući potrošače i poduzetnike, ili tijelu javne

⁽¹⁾ SL C 67, 6.3.2014., str. 83.

⁽²⁾ Stajalište Europskog parlamenta od 17. travnja 2014. (još nije objavljeno u Službenom listu) i odluka Vijeća od 10. studenoga 2014.

⁽³⁾ Uredba Vijeća (EZ) br. 1/2003 od 16. prosinca 2002. o provedbi pravila o tržišnom natjecanju koja su propisana člancima 81. i 82. Ugovora o EZ-u (SL L 1, 4.1.2003., str. 1.).

vlasti – može pred nacionalnim sudovima zatražiti naknadu za štetu koja mu je prouzročena kršenjem tih odredaba. Pravo na naknadu štete zajamčeno pravom Unije podjednako se primjenjuje na kršenja članka 101. i 102. UFEU-a od strane javnih poduzeća i poduzeća kojima su države članice dodijelile posebna ili isključiva prava u smislu članka 106. UFEU-a.

- (4) Pravom, zajamčenim pravom Unije, na naknadu za štetu prouzročenu kršenjima prava tržišnog natjecanja Unije i nacionalnog prava tržišnog natjecanja zahtijeva se da svaka država članica ima postupovna pravila kojima se osigurava učinkovito ostvarivanje tog prava. Potreba za učinkovitim postupovnim pravnim sredstvima također proizlazi iz prava na učinkovitu pravnu zaštitu kako je utvrđeno u članku 19. stavku 1. drugom podstavku Ugovora o Europskoj uniji (UEU) i u članku 47. prvom stavku Povelje Europske unije o temeljnim pravima. Države članice trebale bi osigurati učinkovitu pravnu zaštitu u područjima obuhvaćenima pravom Unije.
- (5) Postupci za naknadu štete čine samo jedan element učinkovitog sustava privatne provedbe kršenja prava tržišnog natjecanja te se dopunjuju alternativnim putovima pravne zaštite, kao što su sporazumno rješavanje sporova i javne odluke o provedbi koje potiču strane na pružanje naknade.
- (6) Kako bi se osigurali učinkoviti postupci privatne provedbe u okviru građanskog prava i učinkovita javna provedba od strane tijela nadležnih za tržišno natjecanje, oba alata moraju međusobno djelovati radi osiguranja maksimalne učinkovitosti pravila tržišnog natjecanja. Potrebno je regulirati, na usklađen način, koordinaciju tih dvaju oblika provedbe, na primjer u odnosu na režime za pristup dokumentima koje posjeduju tijela nadležna za tržišno natjecanje. Takvom koordinacijom na razini Unije također će se izbjeći različitost primjenjivih pravila, što bi moglo ugroziti pravilno funkcioniranje unutarnjeg tržišta.
- (7) U skladu s člankom 26. stavkom 2. UFEU-a, unutarnje tržište obuhvaća područje bez unutarnjih granica u kojem je osigurano slobodno kretanje robe, osoba, usluga i kapitala. U njemu postoje izražene razlike između pravila u državama članicama kojima se uređuju postupci za naknadu štete zbog kršenja prava tržišnog natjecanja Unije ili nacionalnog prava tržišnog natjecanja. Te razlike uzrokuju nesigurnost u pogledu uvjeta pod kojima oštećene strane mogu ostvariti pravo na naknadu štete koje proizlazi iz UFEU-a te utječu na materijalnu učinkovitost takvog prava. Budući da oštećene strane često biraju sud države članice u kojoj imaju poslovni nastan kako bi zatražile naknadu štete, razlike između nacionalnih pravila uzrokuju nejednake uvjete u pogledu postupaka za naknadu štete i stoga mogu utjecati na tržišno natjecanje na tržištima na kojima djeluju te oštećene strane, kao i poduzetnici koji krše pravila.
- (8) Poduzetnici koji imaju poslovni nastan i djeluju u različitim državama članicama podliježu različitim postupovnim pravilima koja znatno utječu na mjeru u kojoj se oni mogu smatrati odgovornima za kršenja prava tržišnog natjecanja. Ova neujednačena provedba prava na naknadu štete zajamčenog pravom Unije može dovesti ne samo do konkurentске prednosti za neke poduzetnike koji su povrijedili članak 101. ili 102. UFEU-a, nego također može biti nepotcijajna za ostvarivanje prava poslovnog nastana i prava na slobodno kretanje robe ili pružanje usluga u onim državama članicama u kojima se pravo na naknadu štete učinkovitije provodi. Budući da razlike u režimima odgovornosti koji se primjenjuju u državama članicama mogu negativno utjecati kako na tržišno natjecanje tako i na pravilno funkcioniranje unutarnjeg tržišta, primjereno je utemeljiti ovu Direktivu na dvojnoj pravnoj osnovi članka 103. i 114. UFEU-a.
- (9) Imajući u vidu da kršenja prava tržišnog natjecanja velikih razmjera često sadrže prekogranični element, potrebno je osigurati ravnopravnije uvjete za poduzetnike koji djeluju na unutarnjem tržištu i poboljšati uvjete za potrošače pri ostvarivanju prava koja proizlaze iz unutarnjeg tržišta. Primjereno je povećati pravnu sigurnost i smanjiti razlike između država članica u pogledu nacionalnih pravila kojima se uređuju postupci za naknadu štete zbog kršenja prava tržišnog natjecanja Unije te nacionalnog prava tržišnog natjecanja kada se ono primjenjuje usporedno s pravom tržišnog natjecanja Unije. Približavanje tih pravila pomoći će u sprečavanju povećanja razlika između pravila država članica kojima se uređuju postupci za naknadu štete u predmetima tržišnog natjecanja.
- (10) Člankom 3. stavkom 1. Uredbe (EZ) br. 1/2003 propisuje se da „[k]ada tijela država članica nadležna za tržišno natjecanje ili nacionalni sudovi primjenjuju nacionalne propise o zaštiti tržišnog natjecanja na sporazume, odluke udruženja poduzetnika ili usklađena djelovanja u smislu članka [101. stavka 1. UFEU-a], koji mogu utjecati na trgovinu između država članica u smislu te odredbe, istovremeno će primjenjivati i članak [101. UFEU-a] na takve sporazume, odluke ili usklađena djelovanja. Kada tijela država članica nadležna za tržišno natjecanje ili nacionalni sudovi primjenjuju nacionalno pravo tržišnog natjecanja na zlouporabe koje su zabranjene člankom [102. UFEU-a], također će primjenjivati članak [102. UFEU-a].” U interesu pravilnog funkcioniranja unutarnjeg tržišta i s ciljem veće pravne sigurnosti i ravnopravnijih uvjeta za poduzetnike i potrošače, primjereno je da se područje primjene ove Direktive proširi na postupke za naknadu štete koji se temelje na kršenju nacionalnog prava tržišnog natjecanja kada se ono primjenjuje u skladu s člankom 3. stavkom 1. Uredbe (EZ) br. 1/2003. U protivnom, primjena različitih pravila o građanskopravnoj odgovornosti za kršenja članka 101. ili članka 102. UFEU-a te za kršenja pravila nacionalnog prava tržišnog natjecanja, koja se moraju primijeniti u istim slučajevima

i usporavno s pravom tržišnog natjecanja Unije, negativno bi utjecala na položaj tužiteljâ u istom slučaju i na opseg njihovih zahtjeva te bi predstavljala prepreku za pravilno funkcioniranje unutarnjeg tržišta. Ova Direktiva ne bi trebala utjecati na postupke za naknadu štete zbog kršenja nacionalnog prava tržišnog natjecanja koja ne utječu na trgovinu među državama članicama u smislu članka 101. ili članka 102. UFEU-a.

- (11) S obzirom na nepostojanje odredaba prava Unije, postupci za naknadu štete uređuju se nacionalnim pravilima i postupcima država članica. Prema sudskoj praksi Suda Europske unije (Sud), bilo koja osoba može tražiti naknadu za pretrpljenu štetu ako postoji uzročna veza između te štete i kršenja prava tržišnog natjecanja. Sva nacionalna pravila kojima se uređuje ostvarivanje prava na naknadu štete nastale zbog kršenja članka 101. ili članka 102. UFEU-a, uključujući i ona koja se odnose na aspekte koji se ne obrađuju u ovoj Direktivi, kao što je pojam uzročne veze između kršenja i štete, moraju se pridržavati načela učinkovitosti i jednakovrijednosti. To znači da se ona ne bi smjela formulirati ni primjenjivati tako da ostvarivanje prava na naknadu štete zajamčenog UFEU-om bude pretjerano teško ili praktički nemoguće, niti bi se smjela formulirati ni primjenjivati nepovoljnije od pravila koja se primjenjuju na slične domaće postupke. Kada države članice u okviru nacionalnog prava predviđaju druge uvjete za naknadu štete, kao što su pripisivost, prikladnost ili krivnja, one bi trebale moći zadržati takve uvjete u mjeri u kojoj su u skladu sa sudskom praksom Suda, načelima učinkovitosti i jednakovrijednosti te ovom Direktivom.
- (12) Ovom se Direktivom potvrđuje pravna stečevina Unije u pogledu prava na naknadu štete prouzročene kršenjima prava tržišnog natjecanja Unije, posebno kada je riječ o procesnoj legitimaciji i definiciji štete, kao što je navedeno u sudskoj praksi Suda, te se unaprijed ne određuje nikakav daljnji razvoj te pravne stečevine. Svatko tko je pretrpio štetu prouzročenu takvim kršenjem može zahtijevati naknadu za stvarni gubitak (*damnum emergens*), za dobitak uskraćen toj osobi (izmakla dobit ili *lucrum cessans*) te kamate, bez obzira na to utvrđuju li se te kategorije nacionalnim pravom odvojeno ili u kombinaciji. Plaćanje kamata bitna je komponenta naknade kako bi se popravila pretrpljena šteta uzimanjem u obzir protoka vremena, a trebale bi se plaćati od trenutka kada je šteta nastala do trenutka kada se naknada isplati, ne dovodeći u pitanje kvalifikaciju tih kamata prema nacionalnom pravu kao kompenzacijskih ili zatezних kamata te ne dovodeći u pitanje uzima li se u obzir protek vremena kao odvojena kategorija (kamate) ili kao sastavni dio stvarnog gubitka ili izmakle dobiti. Zadaća je država članica utvrditi pravila koja se primjenjuju u tu svrhu.
- (13) Pravo na naknadu štete priznaje se za svaku fizičku ili pravnu osobu – potrošače, poduzetnike i tijela javne vlasti – bez obzira na postojanje izravnog ugovornog odnosa s poduzetnikom koji krši propise i bez obzira na to je li tijelo nadležno za tržišno natjecanje prethodno utvrdilo kršenje. Ovom se Direktivom ne zahtijeva od država članica uvođenje mehanizama kolektivne pravne zaštite za provedbu članaka 101. i 102. UFEU-a. Ne dovodeći u pitanje naknadu štete za propuštenu priliku, potpuna naknada štete na temelju ove Direktive ne bi smjela dovesti do prekomjerne naknade štete, bilo putem odštete u svrhu kažnjavanja, višestruke odštete ili putem druge vrste odštete.
- (14) Postupci za naknadu štete zbog kršenja prava tržišnog natjecanja Unije ili nacionalnog prava tržišnog natjecanja obično zahtijevaju složenu činjeničnu i ekonomsku analizu. Dokazi potrebni za dokazivanje zahtjeva za naknadu štete često su isključivo u posjedu protivne ili treće strane te nisu dovoljno poznati ili dostupni tužitelju. U takvim okolnostima strogi pravni zahtjevi za tužitelje da detaljno iznesu sve činjenice o svojem slučaju na početku postupka i da ponude točno određeni prateći dokazni materijal mogu neopravdano spriječiti učinkovito ostvarivanje prava na naknadu štete koje je zajamčeno UFEU-om.
- (15) Dokazi su važan element za pokretanje postupaka za naknadu štete zbog kršenja prava tržišnog natjecanja Unije ili nacionalnog prava tržišnog natjecanja. Međutim, s obzirom na to da sporove u području prava tržišnog natjecanja karakterizira asimetrija informacija, potrebno je osigurati da tužitelji imaju pravo ishoditi otkrivanje dokaza relevantnih za njihov zahtjev, a da oni pritom ne trebaju navoditi pojedinačne elemente dokaza. Kako bi se osigurala ravnopravnost stranaka, ta bi sredstva također trebala biti dostupna tuženicima u postupcima za naknadu štete, tako da oni od tih tužitelja mogu zatražiti otkrivanje dokaza. Nacionalni sudovi također bi trebali moći naložiti da treće strane, uključujući tijela javne vlasti, otkriju dokaze. Kada nacionalni sud Komisiji želi naložiti otkrivanje dokaza, primjenjuje se načelo lojalne suradnje između Unije i država članica iz članka 4. stavka 3. UFEU-a te članak 15. stavak 1. Uredbe (EZ) br. 1/2003 u pogledu zahtjeva za informacijama. Kada nacionalni sudovi tijelima javne vlasti nalože otkrivanje dokaza, primjenjuju se načela pravne i administrativne suradnje u skladu s pravom Unije ili nacionalnim pravom.

- (16) Nacionalni sudovi trebali bi moći, pod svojim strogim nadzorom, posebno u pogledu potrebe i proporcionalnosti mjera otkrivanja, naložiti otkrivanje određenih elemenata dokaza ili kategorija dokaza na zahtjev stranke. Iz zahtjeva proporcionalnosti slijedi da se otkrivanje može naložiti samo kada tužitelj iznese uvjerljivu tvrdnju, na temelju činjenica koje su tom tužitelju u razumnoj mjeri dostupne, da je tužitelj pretrpio štetu koju je uzrokovao tuženik. Kada je cilj zahtjeva za otkrivanje pribavljanje određene kategorije dokaza, tu bi kategoriju trebalo identificirati upućivanjem na zajedničke značajke njezinih konstitutivnih elemenata, kao što su priroda, predmet ili sadržaj dokumenata čije se otkrivanje zahtijeva, razdoblje u kojem su izrađeni, ili druge kriterije, uz uvjet da je dokaz koji pripada toj kategoriji relevantan u smislu ove Direktive. Takve bi kategorije trebalo definirati što je moguće preciznije i uže na temelju razumno dostupnih činjenica.
- (17) Kada sud u jednoj državi članici od nadležnog suda u drugoj državi članici zatraži izvođenje dokaza ili zatraži izvođenje dokaza izravno u drugoj državi članici, primjenjuju se odredbe Uredbe Vijeća (EZ) br. 1206/2001⁽¹⁾.
- (18) Iako bi relevantni dokazi koji sadrže poslovne tajne ili na neki drugi način povjerljive informacije u načelu trebali biti dostupni u postupcima za naknadu štete, takve povjerljive informacije potrebno je primjereno zaštititi. Nacionalni bi sudovi stoga trebali imati na raspolaganju niz mjera kako bi takve povjerljive informacije zaštitili od otkrivanja tijekom postupka. Te bi mjere mogle uključivati mogućnost redigiranja osjetljivih odlomaka u dokumentima, provođenje saslušanja zatvorenih za javnost, ograničavanje kruga osoba kojima je omogućen uvid u dokaze te upute stručnjacima za izradu sažetaka informacija u skupnom obliku ili drugom obliku koji nije povjerljiv. Mjere za zaštitu poslovnih tajni i ostalih povjerljivih informacija ne bi trebale, unatoč tome, spriječiti ostvarivanje prava na naknadu štete.
- (19) Ova Direktiva ne utječe na mogućnost da se na temelju prava država članica podnose žalbe protiv naloga za otkrivanje niti na uvjete za podnošenje takvih žalbi.
- (20) Uredbom (EZ) br. 1049/2001 Europskog parlamenta i Vijeća⁽²⁾ uređuje se javni pristup dokumentima Europskog parlamenta, Vijeća i Komisije te se njome javnosti želi dodijeliti što šire moguće pravo pristupa dokumentima tih institucija. To pravo ipak podliježe određenim ograničenjima koja se temelje na razlozima javnog ili privatnog interesa. Iz toga slijedi da je sustav izuzeća utvrđen u članku 4. te uredbe utemeljen na uravnoteženju suprotnih interesa u određenoj situaciji, to jest onih interesa kojima bi koristilo otkrivanje dokumenata o kojima je riječ te onih koji bi bili ugroženi takvim otkrivanjem. Ova Direktiva ne bi trebala dovoditi u pitanje takva pravila i prakse u okviru Uredbe (EZ) br. 1049/2001.
- (21) Kako bi Komisija i nacionalna tijela nadležna za tržišno natjecanje mogli učinkovito i dosljedno primjenjivati članke 101. i 102. UFEU-a, potreban je zajednički pristup u cijeloj Uniji u pogledu otkrivanja dokaza koji se nalaze u spisu predmeta tijela nadležnog za tržišno natjecanje. Otkrivanje dokaza ne bi trebalo neopravdano ometati tijelo nadležno za tržišno natjecanje u učinkovitoj provedbi prava tržišnog natjecanja. Ova Direktiva ne obuhvaća otkrivanje internih dokumenata tijela nadležnih za tržišno natjecanje ni korespondenciju između tih tijela.
- (22) S ciljem osiguranja učinkovite zaštite prava na naknadu štete, nije potrebno da se svaki dokument koji se odnosi na postupanje u okviru članka 101. ili 102. UFEU-a otkrije tužitelju samo zbog toga što tužitelj namjerava pokrenuti postupak za naknadu štete jer je vrlo malo vjerojatno da će se postupak za naknadu štete trebati zasnivati na svim dokazima u spisu predmeta koji se odnosi na to postupanje.
- (23) Zahtjev proporcionalnosti trebalo bi pažljivo procijeniti kada se otkrivanjem riskira ugrožavanje istražne strategije tijela nadležnog za tržišno natjecanje zbog otkrivanja koji su dokumenti dio spisa predmeta ili se riskira uzrokovanje negativnih posljedica za način na koji poduzetnici surađuju s tijelima nadležnima za tržišno natjecanje. Posebnu pozornost trebalo bi obratiti na sprečavanje lova na informacije („fishing expeditions”), tj. nespecifičnog ili preširokog pretraživanja informacija koje vjerojatno neće biti relevantne za stranke u postupku. Zahtjevi za otkrivanje stoga se ne bi trebali smatrati proporcionalnima kada se odnose na generičko otkrivanje dokumenata iz spisa predmeta tijela nadležnog za tržišno natjecanje koji su povezani s određenim slučajem, ili generičko otkrivanje dokumenata koje je podnijela stranka u kontekstu određenog slučaja. Takvi široki zahtjevi za otkrivanje ne bi bili kompatibilni s obvezom stranke koja podnosi zahtjev da navede elemente dokaza ili kategorije dokaza što je moguće preciznije i uže.

⁽¹⁾ Uredba Vijeća (EZ) br. 1206/2001 od 28. svibnja 2001. o suradnji između sudova država članica u izvođenju dokaza u građanskim ili trgovačkim stvarima (SL L 174, 27.6.2001., str. 1.).

⁽²⁾ Uredba (EZ) br. 1049/2001 Europskog parlamenta i Vijeća od 30. svibnja 2001. o javnom pristupu dokumentima Europskog parlamenta, Vijeća i Komisije (SL L 145, 31.5.2001., str. 43.).

- (24) Ova Direktiva ne utječe na pravo sudova da prema pravu Unije ili nacionalnom pravu uzmu u obzir interese učinkovite javne provedbe prava tržišnog natjecanja kada nalažu otkrivanje bilo koje vrste dokaza osim izjava poduzetnika pokajnika i zahtjeva za nagodbu.
- (25) Izuzeće bi se trebalo primjenjivati u odnosu na svako otkrivanje koje bi, ako bi bilo odobreno, neopravdano ugrozilo pokrenutu istragu tijela nadležnog za tržišno natjecanje u vezi s kršenjem prava tržišnog natjecanja Unije ili nacionalnog prava tržišnog natjecanja. Informacije koje je tijelo nadležno za tržišno natjecanje pripremlilo u tijeku svojeg postupka provedbe prava tržišnog natjecanja Unije ili nacionalnog prava tržišnog natjecanja i poslalo strankama u tom postupku (kao što je „Obavijest o preliminarno utvrđenim činjenicama u postupku”) ili informacije koje je pripremlila stranka u tom postupku (kao što su odgovori na zahtjeve za dostavu informacija tijela nadležnog za tržišno natjecanje ili izjave svjedoka) trebale bi se stoga moći otkriti u postupcima za naknadu štete tek nakon što je tijelo nadležno za tržišno natjecanje okončalo svoj postupak, primjerice donošenjem odluke na temelju članka 5. ili poglavlja III. Uredbe (EZ) br. 1/2003, osim odluka o privremenim mjerama.
- (26) Pokajnički programi i postupci nagodbe važni su alati za javnu provedbu prava tržišnog natjecanja Unije jer doprinose otkrivanju i učinkovitom progonu najtežih kršenja prava tržišnog natjecanja te izricanju sankcija za takva kršenja. Nadalje, s obzirom na to da se mnoge odluke tijela nadležnih za tržišno natjecanje u slučajevima kartela temelje na zahtjevima za oslobođenje od sankcije ili njezino umanjenje te da se postupci za naknadu štete u slučajevima kartela uglavnom nastavljaju na te odluke, pokajnički programi također su važni za učinkovitost postupaka za naknadu štete u slučajevima kartela. Ako bi se otkrile samooptužujuće izjave, poput izjava poduzetnika pokajnika i prijedloga za nagodbu, nastale isključivo u svrhu suradnje s tijelima nadležnima za tržišno natjecanje, to bi poduzetnike moglo odvratiti od suradnje s tim tijelima u okviru pokajničkih programa i postupaka nagodbe. Takvo bi otkrivanje predstavljalo rizik pri kojem se poduzetnici koji surađuju ili njihovo upravljačko osoblje izlažu građanskopravnoj ili kaznenoj odgovornosti pod lošijim uvjetima od suprekrsitelja koji ne surađuju s tijelima nadležnima za tržišno natjecanje. Kako bi se osigurala stalna spremnost poduzetnika da dobrovoljno pristupaju tijelima nadležnima za tržišno natjecanje s izjavama poduzetnika pokajnika odnosno s prijedlozima za nagodbu, takvi dokumenti trebali bi biti izuzeti od otkrivanja dokaza. To bi se izuzeće također trebalo primjenjivati na doslovne navode iz izjava poduzetnika pokajnika ili prijedloga za nagodbu uključenih u ostale dokumente. Ta ograničenja otkrivanja dokaza ne bi trebala spriječiti tijela nadležna za tržišno natjecanje u objavljivanju njihovih odluka u skladu s primjenjivim pravom Unije ili nacionalnim pravom. Kako bi se osiguralo da to izuzeće neopravdano ne ometa prava oštećenih strana na naknadu štete, trebalo bi ga ograničiti na te dobrovoljne i samooptužujuće izjave poduzetnika pokajnika i prijedloge za nagodbu.
- (27) Pravilima iz ove Direktive o otkrivanju dokumenata, osim izjava poduzetnika pokajnika i prijedloga za nagodbu, osigurava se da oštećene strane zadrže dovoljno alternativnih načina za dobivanje uvida u relevantne dokaze koji su im potrebni za pripremu njihovih postupaka za naknadu štete. Nacionalni sudovi trebali bi, na zahtjev tužitelja, sami moći pristupiti dokumentima u odnosu na koje vrijedi izuzeće kako bi se provjerilo izlazi li njihov sadržaj izvan okvira definicija izjava poduzetnika pokajnika i prijedloga za nagodbu utvrđenih ovom Direktivom. Svaki sadržaj koji izlazi izvan okvira tih definicija trebao bi se moći otkriti u skladu s relevantnim uvjetima.
- (28) Nacionalni sudovi trebali bi moći naložiti u bilo kojem trenutku, u kontekstu postupka za naknadu štete, otkrivanje dokaza koji postoje neovisno o postupku tijela nadležnog za tržišno natjecanje („već postojeće informacije”).
- (29) Tijelo nadležno za tržišno natjecanje trebalo bi naložiti otkrivanje dokaza samo kada se ti dokazi ne mogu razumno pribaviti od druge stranke ili treće strane.
- (30) U skladu s člankom 15. stavkom 3. Uredbe (EZ) br. 1/2003 tijela nadležna za tržišno natjecanje, postupajući po službenoj dužnosti, mogu podnijeti pisana očitovanja nacionalnim sudovima o pitanjima koja se odnose na primjenu članka 101. ili 102. UFEU-a. S ciljem očuvanja doprinosa javne provedbe primjeni tih članaka, tijela nadležna za tržišno natjecanje trebala bi isto tako moći, postupajući po službenoj dužnosti, dostaviti svoja očitovanja nacionalnom sudu u svrhu procjene proporcionalnosti otkrivanja dokaza koji se nalaze u spisima predmeta tih tijela, uzimajući u obzir utjecaj koji bi takvo otkrivanje moglo imati na učinkovitost javne provedbe prava tržišnog natjecanja. Države članice trebale bi moći uspostaviti sustav u kojem je tijelo nadležno za tržišno natjecanje obaviješteno o zahtjevima za otkrivanje informacija kada je osoba koja traži otkrivanje ili osoba od koje se traži otkrivanje uključena u istragu tog tijela nadležnog za tržišno natjecanje o navodnom kršenju, ne dovodeći pritom u pitanje nacionalno pravo kojim se predviđaju *ex parte* postupci.

- (31) Svaka fizička ili pravna osoba koja pribavlja dokaze uvidom u spis predmeta tijela nadležnog za tržišno natjecanje trebala bi se moći koristiti tim dokazima za potrebe postupka za naknadu štete u kojem je stranka. Takvo korištenje trebalo bi također dopustiti svakoj fizičkoj ili pravnoj osobi koja je naslijedila njezina prava i obveze, uključujući stjecanjem njezina zahtjeva. Kada je dokaz pribavila pravna osoba koja je članica grupe koja čini jednog poduzetnika za potrebe primjene članaka 101. i 102. UFEU-a, ostale pravne osobe koje pripadaju istom poduzetniku također bi se trebale moći koristiti tim dokazima.
- (32) Međutim, korištenje dokaza pribavljenih uvidom u spis predmeta tijela nadležnog za tržišno natjecanje ne bi smjelo neopravdano spriječiti tijelo nadležno za tržišno natjecanje u učinkovitoj provedbi prava tržišnog natjecanja. Kako bi se osiguralo da se ne dovedu u pitanje ograničenja otkrivanja utvrđena u ovoj Direktivi, korištenje vrsta dokaza iz uvodnih izjava 24. i 25. koji se pribavljaju isključivo uvidom u spis predmeta tijela nadležnog za tržišno natjecanje trebalo bi biti ograničeno pod istim okolnostima. To bi ograničenje trebalo biti u obliku nepuštosti u postupcima za naknadu štete ili u obliku bilo koje druge zaštite u skladu s primjenjivim nacionalnim pravilima kojom se može osigurati potpun učinak ograničenja otkrivanja tih vrsta dokaza. Osim toga, dokazi pribavljeni od tijela nadležnog za tržišno natjecanje ne bi smjeli postati predmet trgovine. Mogućnost korištenja dokaza pribavljenih isključivo uvidom u spis predmeta tijela nadležnog za tržišno natjecanje trebala bi se stoga ograničiti na fizičku ili pravnu osobu kojoj je izvorno odobren pristup i njezine pravne slijednike. To ograničenje u svrhu izbjegavanja trgovine dokazima, međutim, ne sprječava nacionalni sud da naloži otkrivanje tih dokaza pod uvjetima predviđenima u ovoj Direktivi.
- (33) Činjenica da je stavljen zahtjev za naknadu štete ili da je započeta istraga koju provodi tijelo nadležno za tržišno natjecanje uključuje rizik da bi dotična osoba mogla uništiti ili sakriti dokaze koji bi bili korisni za potkrjepljenje zahtjeva oštećene strane za naknadu štete. Kako bi se spriječilo uništenje relevantnih dokaza i osiguralo poštovanje sudskih naloga u vezi s otkrivanjem, nacionalni sudovi trebali bi moći izreći dovoljno odvraćajuće sankcije. Kada je riječ o strankama u postupku, rizik od izvođenja za njih nepovoljnih zaključaka u postupku za naknadu štete može biti osobito učinkovita sankcija i može pomoći da se izbjegnu kašnjenja. Trebale bi biti dostupne i sankcije za neispunjavanje obveza zaštite povjerljivih informacija te za zlouporabu informacija pribavljenih otkrivanjem. Slično tome, sankcije bi trebale biti dostupne ako se informacije pribavljene uvidom u spis predmeta tijela nadležnog za tržišno natjecanje zlorabe u postupcima za naknadu štete.
- (34) Kako bi se osiguralo da Komisija i nacionalna tijela nadležna za tržišno natjecanje učinkovito i dosljedno primjenjuju članke 101. i 102. UFEU-a, potreban je zajednički pristup u cijeloj Uniji u pogledu učinka pravomoćnih odluka nacionalnih tijela nadležnih za tržišno natjecanje kojima je utvrđeno kršenje na naknadne postupke za naknadu štete. Takve odluke donose se tek nakon obavješćivanja Komisije o planiranoj odluci ili, u slučaju da ona ne postoji, o bilo kojem drugom dokumentu koji ukazuje na predloženi tijek postupka u skladu s člankom 11. stavkom 4. Uredbe (EZ) br. 1/2003 te ako Komisija nije lišila nadležnosti tijelo nadležno za tržišno natjecanje pokretanjem postupka u skladu s člankom 11. stavkom 6. te uredbe. Komisija bi trebala osigurati dosljednu primjenu prava tržišnog natjecanja Unije dajući smjernice nacionalnim tijelima nadležnima za tržišno natjecanje, bilateralno i u okviru Europske mreže za tržišno natjecanje. Radi jačanja pravne sigurnosti, izbjegavanja nedosljednosti u primjeni članaka 101. i 102. UFEU-a, povećanja djelotvornosti i postupovne učinkovitosti postupaka za naknadu štete te radi podupiranja funkcioniranja unutarnjeg tržišta za poduzetnike i potrošače, utvrđenje kršenja članka 101. ili 102. UFEU-a u pravomoćnoj odluci nacionalnog tijela nadležnog za tržišno natjecanje ili žalbenog suda ne bi smjelo ponovno biti predmetom spora u kasnijim postupcima za naknadu štete. Stoga bi to utvrđenje trebalo smatrati nepobitno dokazanim u postupcima za naknadu štete pokrenutima u državi članici nacionalnog tijela nadležnog za tržišno natjecanje ili žalbenog suda u vezi s tim kršenjem. Učinak utvrđenja trebao bi, međutim, obuhvatiti samo prirodu kršenja i njegov materijalni, osobni, vremenski i teritorijalni opseg kako ih je utvrdilo tijelo nadležno za tržišno natjecanje ili žalbeni sud pri izvršavanju svoje nadležnosti. Kada je odlukom utvrđeno da je došlo do kršenja određaba nacionalnog prava tržišnog natjecanja u slučajevima kada se pravo tržišnog natjecanja Unije i nacionalno pravo tržišnog natjecanja primjenjuju u istom predmetu i usporedno, za to bi se kršenje također trebalo smatrati da je nepobitno dokazano.
- (35) Kada se postupak za naknadu štete pokreće u državi članici koja nije država članica nacionalnog tijela nadležnog za tržišno natjecanje ili žalbenog suda koji je utvrdio kršenje članka 101. ili 102. UFEU-a na koje se postupak odnosi, to utvrđenje iz pravomoćne odluke nacionalnog tijela nadležnog za tržišno natjecanje ili žalbenog suda trebalo bi biti moguće iznijeti pred nacionalnim sudom barem kao dokaz *prima facie* da je došlo do kršenja prava tržišnog natjecanja. To se utvrđenje prema potrebi može ocjenjivati zajedno s bilo kojim drugim dokazima koje podnesu stranke. Učinci odluka nacionalnih tijela nadležnih za tržišno natjecanje i žalbenih sudova u kojima je utvrđeno kršenje pravila tržišnog natjecanja ne dovode u pitanje prava i obveze nacionalnih sudova iz članka 267. UFEU-a.

- (36) Nacionalna pravila o početku, trajanju, zastoju ili prekidu zastare ne bi smjela neopravdano onemogućiti pokretanje postupaka za naknadu štete. To je posebno važno u pogledu postupaka koji se zasnivaju na utvrđenju tijela nadležnog za tržišno natjecanje ili žalbenog suda da je došlo do kršenja. U tu bi svrhu trebalo biti moguće pokrenuti postupak za naknadu štete nakon postupka tijela nadležnog za tržišno natjecanje, s ciljem provođenja nacionalnog prava tržišnog natjecanja i prava tržišnog natjecanja Unije. Zastara ne bi trebala početi teći prije nego što prestane kršenje i prije nego što tužitelj sazna, ili se može opravdano očekivati da zna, za ponašanje koje predstavlja kršenje, za činjenicu da je kršenje tužitelju prouzročilo štetu te za identitet prekršitelja. Države članice trebale bi moći zadržati ili uvesti rokove apsolutne zastare koji imaju opću primjenu, pod uvjetom da trajanje takvih rokova apsolutne zastare ne čini praktički nemogućim ili pretjerano teškim ostvarivanje prava na potpunu naknadu štete.
- (37) Kada nekoliko poduzetnika zajednički povrijedi pravila o tržišnom natjecanju, kao u slučaju kartela, primjereno je osigurati da se ti suprekršitelji smatraju solidarno odgovornima za cjelokupnu štetu prouzročenu kršenjem. Suprekršitelj bi trebao imati pravo dobiti kompenzaciju od ostalih suprekršitelja ako je on platio iznos naknade veći od svojeg udjela. Određivanje tog udjela kao relativne odgovornosti dotičnog prekršitelja i relevantnih kriterija, kao što su prihod, tržišni udio ili uloga u kartelu, pitanje je mjerodavnog nacionalnog prava, uz poštovanje načela učinkovitosti i jednakovrijednosti.
- (38) Poduzetnici koji surađuju s tijelima nadležnima za tržišno natjecanje u okviru pokajničkih programa imaju ključnu ulogu u otkrivanju tajnih kršenja u obliku kartela i njihovu okončanju, čime često ublažuju štetu koja je mogla biti prouzročena u slučaju nastavka kršenja. Stoga je primjereno predvidjeti da poduzetnici, koji su dobili imunitet od novčanih kazni od strane tijela nadležnog za tržišno natjecanje u okviru pokajničkog programa, budu zaštićeni od neprimjerene izloženosti zahtjevima za naknadu štete, imajući na umu da odluka tijela nadležnog za tržišno natjecanje o utvrđenju kršenja može za korisnika imuniteta postati pravomoćna prije nego što postane pravomoćna za druge poduzetnike koji nisu dobili imunitet, čime korisnika imuniteta može učiniti preferiranom metom sporova. Stoga je primjereno da je korisnik imuniteta u načelu oslobođen od solidarne odgovornosti za cjelokupnu štetu i da svaka kompenzacija koju mora dati u odnosu na suprekršitelje ne prelazi ukupnu štetu prouzročenu njegovim izravnim ili neizravnim kupcima ili, u slučaju kartela kupaca, njegovim izravnim ili neizravnim dobavljačima. U mjeri u kojoj je kartel uzrokovao štetu drugima koji nisu kupci ili dobavljači prekršitelja, kompenzacija korisnika imuniteta ne bi trebala premašiti njegovu relativnu odgovornost za štetu koju je uzrokovao kartel. Taj bi se udio trebao odrediti u skladu s istim pravilima prema kojima se određuju kompenzacije među prekršiteljima. Korisnik imuniteta trebao bi ostati u potpunosti odgovoran oštećenim stranama koje nisu njegovi izravni ili neizravni kupci ili dobavljači samo kada one ne mogu dobiti potpunu naknadu štete od ostalih prekršitelja.
- (39) Šteta u obliku stvarnog gubitka može proizići iz razlike u cijeni između onog što je u stvarnosti plaćeno i onog što bi bilo plaćeno da nije bilo kršenja. Kada oštećena strana smanji svoj stvarni gubitak njegovim prenošenjem, u cijelosti ili djelomično, na svoje kupce, gubitak koji je prenesen više ne predstavlja štetu zbog koje bi stranci koja ga je prenijela trebalo nadoknaditi štetu. Stoga je u načelu primjereno omogućiti prekršitelju da se pozove na prenošenje stvarnog gubitka kao obranu od zahtjeva za naknadu štete. Primjereno je predvidjeti da prekršitelj, u mjeri u kojoj se poziva na obranu prenošenjem gubitka, mora dokazati postojanje i opseg prenošenja previsoke cijene. Taj teret dokazivanja ne bi trebao utjecati na mogućnost da prekršitelj koristi dokaze pored onih koje posjeduje, kao što su dokazi već stečeni u postupku ili dokazi koje imaju druge stranke ili treće strane.
- (40) U situacijama u kojima prenošenje gubitka rezultira smanjenom prodajom te tako nanosi štetu u obliku izmakle dobiti, pravo na traženje naknade štete za takvu izmaklu dobit trebalo bi ostati nepromijenjeno.
- (41) Ovisno o uvjetima u kojima poduzetnici djeluju, prenošenje povećanja cijena dalje niz lanac opskrbe može biti poslovna praksa. Potrošači ili poduzetnici na koje je tako prenesen stvarni gubitak pretrpjeli su štetu koju je uzrokovalo kršenje prava tržišnog natjecanja Unije ili nacionalnog prava tržišnog natjecanja. Iako bi takvu štetu trebao nadoknaditi prekršitelj, potrošačima ili poduzetnicima koji nisu obavili izravnu kupnju od prekršitelja može biti osobito teško dokazati opseg te štete. Stoga je primjereno predvidjeti da se, u slučaju kada postojanje zahtjeva za naknadu štete ili iznos naknade štete koji se treba dodijeliti ovisi o tome je li ili u kojoj je mjeri previsoka cijena koju je platio izravni kupac prekršitelja prenesena na neizravnog kupca, smatra da je potonji dokazao da je

previsoka cijena koju je platio taj izravni kupac prenesena na njegovu razinu u slučaju kada može dostaviti dokaz *prima facie* o postojanju takvog prenošenja. Ta se oboriva presumpcija primjenjuje osim ako prekršitelj može vjerodostojno dokazati, na način da uvjeri sud, da stvarni gubitak nije ili nije u cijelosti prenesen neizravnom kupcu. Nadalje je primjereno odrediti pod kojim se uvjetima smatra da je neizravni kupac dostavio takav dokaz *prima facie*. U pogledu kvantifikacije prenošenja, nacionalni sudovi trebali bi imati ovlast procjenjivanja koliki je udio previsoke cijene prenesen na razinu neizravnih kupaca u sporovima koji se vode pred njima.

- (42) Komisija bi trebala izdati jasne, jednostavne i sveobuhvatne smjernice za nacionalne sudove o tome kako procijeniti udio previsoke cijene koji je prenesen na neizravne kupce.
- (43) Kršenja prava tržišnog natjecanja često se odnose na uvjete i cijenu prodaje robe ili usluga te dovode do previsoke cijene i drugih šteta za kupce prekršitelja. Kršenje se također može odnositi na opskrbu prekršitelja (na primjer u slučaju kartela kupaca). U takvim bi slučajevima stvarni gubitak mogao proizlaziti iz manje cijene koju su prekršitelji platili svojim dobavljačima. Ova Direktiva, a posebno pravila o prenošenju trebali bi se na odgovarajući način primjenjivati na te slučajeve.
- (44) Postupke za naknadu štete mogu pokrenuti i oni koji su kupili robu ili usluge od prekršitelja i kupci niže u lancu opskrbe. U interesu dosljednosti između presuda koje proizlaze iz povezanih postupaka te kako bi se izbjegla šteta prouzročena time što kršenje prava tržišnog natjecanja Unije ili nacionalnog prava tržišnog natjecanja nije u potpunosti nadoknađeno ili time što se od prekršitelja zahtijeva plaćanje naknade za štetu koja nije pretrpljena, nacionalni sudovi trebali bi imati ovlast procijeniti koji su udio bilo koje previsoke cijene pretrpjeli izravni odnosno neizravni kupci u sporovima koji se pred njima vode. U tom kontekstu, nacionalni sudovi trebali bi moći uzeti u obzir, putem postupovnih ili materijalnih sredstava dostupnih u okviru prava Unije i nacionalnog prava, sve povezane postupke i proizišle presude, posebno ako utvrde da je prenošenje dokazano. Nacionalni sudovi trebali bi imati na raspolaganju primjerena postupovna sredstva, kao što je spajanje zahtjeva, kako bi osigurali da naknada plaćena za stvarni gubitak, na bilo kojoj razini lanca opskrbe, ne prelazi pretrpljenu štetu od previsoke cijene prouzročenu na toj razini. Takva sredstva trebala bi biti dostupna i u prekograničnim predmetima. Ta mogućnost uzimanja u obzir presuda ne bi trebala dovesti u pitanje temeljna prava na obranu te prava na djelotvoran pravni lijek i pošteno suđenje onih koji nisu stranke u sudskim postupcima niti dovesti u pitanje pravila o dokaznoj vrijednosti presuda donesenih u tom kontekstu. Postupci koji su u tijeku pred sudovima u različitim državama članicama mogu se smatrati povezanim u smislu članka 30. Uredbe (EU) br. 1215/2012 Europskog parlamenta i Vijeća ⁽¹⁾. U skladu s tim člankom, nacionalni sudovi, osim suda koji je prvi pokrenuo postupak, mogu zastati s postupkom ili, pod određenim okolnostima, mogu odbiti nadležnost. Ova Direktiva ne dovodi u pitanje prava i obveze nacionalnih sudova u okviru te uredbe.
- (45) Oštećena strana koja je dokazala da je pretrpjela štetu koja je posljedica kršenja prava tržišnog natjecanja treba dokazati još i opseg štete kako bi dobila naknadu štete. Kvantificiranje štete u predmetima iz prava tržišnog natjecanja postupak je za koji je potrebno mnogo činjeničnih podataka te može zahtijevati primjenu složenih ekonomskih modela. To je često vrlo skupo i tužitelji imaju poteškoće u prikupljanju podataka potrebnih za dokazivanje svojih tvrdnji. Kvantifikacija štete u predmetima iz prava tržišnog natjecanja stoga može predstavljati značajnu prepreku koja onemogućuje učinkovite zahtjeve za naknadu štete.
- (46) U nedostatku pravila Unije o kvantifikaciji štete prouzročene kršenjem prava tržišnog natjecanja, domaći pravni sustav svake države članice treba odrediti svoja pravila o kvantifikaciji štete, a države članice i nacionalni sudovi trebaju odrediti koje zahtjeve mora ispuniti tužitelj kod dokazivanja iznosa pretrpljene štete, metode koje se mogu upotrebljavati u kvantifikaciji iznosa te posljedice u slučaju da se ti zahtjevi ne mogu potpuno zadovoljiti. Međutim, zahtjevi nacionalnog prava u pogledu kvantifikacije štete u predmetima iz prava tržišnog natjecanja ne bi smjeli biti nepovoljniji od onih kojima se uređuju slični domaći postupci (načelo jednakovrijednosti), niti bi trebali praktički onemogućiti ili pretjerano otežati ostvarivanje prava na naknadu štete zajamčenog pravom Unije (načelo učinkovitosti). Trebalo bi uzeti u obzir sve asimetrije informacija između strana i činjenicu da kvantifikacija štete znači procjenu toga kako bi se razvilo dotično tržište da nije bilo kršenja. Ta procjena podrazumijeva usporedbu sa situacijom koja je po definiciji hipotetska te se stoga nikad ne može izvršiti potpuno točno. Stoga je primjereno osigurati da nacionalni sudovi imaju ovlast za procjenjivanje iznosa štete prouzročene kršenjem prava

⁽¹⁾ Uredba (EU) br. 1215/2012 Europskog parlamenta i Vijeća od 12. prosinca 2012. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima (SL L 351, 20.12.2012., str. 1.).

tržišnog natjecanja. Kada se to zahtijeva, države članice trebale bi osigurati da nacionalna tijela nadležna za tržišno natjecanje mogu dati smjernice o iznosu. Kako bi se osigurala usklađenost i predvidljivost, Komisija bi trebala dati opće smjernice na razini Unije.

- (47) Kako bi se ispravila asimetrija informacija i neke poteškoće povezane s kvantificiranjem štete u predmetima iz prava tržišnog natjecanja te osigurala učinkovitost zahtjeva za naknadu štete, primjereno je presumirati da kršenja u obliku kartela uzrokuju štetu, posebno utjecanjem na cijenu. Ovisno o činjenicama predmeta, karteli izazivaju povišenja cijene ili sprečavaju snižavanje cijena do kojeg bi došlo da nije bilo kartela. Ta presumpcija ne bi trebala obuhvaćati konkretan iznos štete. Prekršitelji bi trebali imati mogućnost oboriti tu presumpciju. Primjereno je ograničiti tu oborivu presumpciju na kartele, s obzirom na njihovu tajnovitost, koja povećava asimetriju informacija i tužiteljima otežava pribavljanje dokaza potrebnih za dokazivanje štete.
- (48) Postizanje „konačne” nagodbe za tuženike poželjno je s ciljem smanjivanja nesigurnosti za prekršitelje i oštećene strane. Stoga bi prekršitelje i oštećene strane trebalo potaknuti da se dogovore o naknadi štete prouzročene kršenjem prava tržišnog natjecanja putem mehanizama za sporazumno rješavanje sporova, kao što su izvensudske nagodbe (uključujući one u kojima sudac može nagodbu proglasiti obvezujućom), arbitraža, posredovanje ili mirenje. Takvo sporazumno rješavanje sporova trebalo bi obuhvatiti što je pravno moguće više oštećenih strana i prekršitelja. Odredbe ove Direktive o sporazumnom rješavanju sporova stoga su namijenjene olakšavanju uporabe takvih mehanizama i povećanju njihove učinkovitosti.
- (49) Rokovi zastare za pokretanje postupka za naknadu štete mogli bi biti takvi da oštećenim stranama i prekršiteljima ne daju dovoljno vremena za postizanje sporazuma o naknadi koju treba isplatiti. Kako bi se objema stranama osigurala stvarna prilika za sporazumno rješavanje spora prije pokretanja postupka pred nacionalnim sudovima, zastara ne bi trebala teći tijekom trajanja postupka sporazumnog rješavanja spora.
- (50) Nadalje, kada stranke pristanu na sporazumno rješavanje spora nakon pokretanja postupka za naknadu štete za isti zahtjev pred nacionalnim sudom, taj sud bi trebao moći suspendirati postupak koji se pred njim vodi za vrijeme trajanja postupka sporazumnog rješavanja spora. Pri razmatranju mogućnosti suspenzije postupka, nacionalni sud trebao bi uzeti u obzir prednosti žurnog postupka.
- (51) Kako bi se potaknule sporazumne nagodbe, prekršitelj koji plaća naknadu štete u okviru sporazumnog rješavanja spora ne bi trebao biti stavljen u lošiji položaj u odnosu na suprekršitelje od onog u kojem bi bio da nema sporazumne nagodbe. Do toga bi moglo doći ako prekršitelj koji sudjeluje u nagodbi, čak i nakon sporazumne nagodbe, nastavi biti u cijelosti solidarno odgovoran za štetu prouzročenu kršenjem. Prekršitelj koji sudjeluje u nagodbi stoga u načelu ne bi trebao plaćati kompenzaciju svojim suprekršiteljima koji ne sudjeluju u nagodbi kada potonji isplate naknadu oštećenoj strani s kojom se prvi prekršitelj prethodno bio nagodio. Iz ovog pravila o nedavanju kompenzacije proizlazi da bi se zahtjev oštećene strane trebao smanjiti za udio štete koji joj je prouzročio prekršitelj koji sudjeluje u nagodbi, bez obzira na to je li iznos nagodbe jednak ili različit od relativnog udjela štete koju je suprekršitelj koji sudjeluje u nagodbi nanio oštećenoj strani. Taj bi se relativni udio trebao odrediti u skladu s pravilima prema kojima se inače određuju iznosi kompenzacije među prekršiteljima. Bez takvog smanjenja, prekršitelji koji ne sudjeluju u nagodbi bili bi neopravdano pogođeni nagodbama u kojima nisu sudjelovali. Međutim, radi osiguranja prava na potpunu naknadu štete, suprekršitelji koji sudjeluju u nagodbi svejedno bi trebali platiti naknadu štete kada je to jedina mogućnost da oštećena strana koja sudjeluje u nagodbi dobije naknadu štete za preostali zahtjev. Preostali zahtjev odnosi se na zahtjev oštećene strane koja sudjeluje u nagodbi umanjen za udio suprekršitelja koji sudjeluje u nagodbi u šteti koja je kršenjem nanesena oštećenoj strani koja sudjeluje u nagodbi. Potonja mogućnost zahtijevanja naknade štete od suprekršitelja koji sudjeluje u nagodbi postoji osim ako je to izričito isključeno odredbama sporazumne nagodbe.
- (52) Trebalo bi izbjegavati situacije u kojima suprekršitelji koji sudjeluju u nagodbi, plaćanjem kompenzacije suprekršiteljima koji ne sudjeluju u nagodbi za naknadu štete koju su isplatili oštećenim stranama koje ne sudjeluju u nagodbi, plaćaju ukupni iznos naknade koji premašuje njihovu relativnu odgovornost za štetu prouzročenu kršenjem. Stoga, kada se od suprekršitelja koji sudjeluju u nagodbi zatraži plaćanje kompenzacije za naknadu štete koju suprekršitelji koji ne sudjeluju u nagodbi naknadno isplaćuju oštećenim stranama koje ne sudjeluju u nagodbi, nacionalni sudovi trebali bi voditi računa o naknadi štete koja je već isplaćena na temelju sporazumne nagodbe, uzimajući u obzir da nisu svi suprekršitelji nužno podjednako uključeni u cjelokupni materijalni, vremenski i geografski opseg kršenja.

- (53) Ovom Direktivom poštuju se temeljna prava i načela priznata u Povelji Europske unije o temeljnim pravima.
- (54) S obzirom na to da ciljeve ove Direktive, to jest utvrđivanje pravila u vezi s postupcima za naknadu štete zbog kršenja prava tržišnog natjecanja Unije kako bi se osigurao potpuni učinak članaka 101. i 102. UFEU-a te pravilno funkcioniranje unutarnjeg tržišta za poduzetnike i potrošače, ne mogu dostatno ostvariti države članice, nego se zbog potrebne učinkovitosti i dosljednosti u primjeni članaka 101. i 102. UFEU-a oni na bolji način mogu ostvariti na razini Unije, Unija može donijeti mjere u skladu s načelom supsidijarnosti utvrđenim u članku 5. UEU-a. U skladu s načelom proporcionalnosti utvrđenim u tom članku, ova Direktiva ne prelazi ono što je potrebno za ostvarivanje tih ciljeva.
- (55) U skladu sa Zajedničkom političkom izjavom od 28. rujna 2011. država članica i Komisije o dokumentima s objašnjenjima ⁽¹⁾ države članice odlučile su u opravdanim slučajevima uz obavijest o svojim mjerama prenošenja priložiti jedan ili više dokumenata u kojima se pojašnjava veza između sastavnica direktive i odgovarajućih dijelova nacionalnih instrumenata za prenošenje. U pogledu ove Direktive zakonodavac prijenos takvih dokumenata smatra opravdanim.
- (56) Primjereno je predvidjeti pravila za vremensku primjenu ove Direktive,

DONIJELI SU OVU DIREKTIVU:

POGLAVLJE I.

PREDMET, PODRUČJE PRIMJENE I DEFINICIJE

Članak 1.

Predmet i područje primjene

1. Ovom se Direktivom utvrđuju određena pravila potrebna kako bi se osiguralo da svatko tko je pretrpio štetu prouzročenu kršenjem prava tržišnog natjecanja od strane poduzetnika ili udruženja poduzetnika može učinkovito ostvariti pravo na zahtijevanje potpune naknade za tu štetu od tog poduzetnika ili udruženja. Njom se utvrđuju pravila kojima se potiče neometano tržišno natjecanje na unutarnjem tržištu te uklanjaju prepreke za njegovo pravilno funkcioniranje osiguravanjem jednakovrijedne zaštite u cijeloj Uniji svakome tko je pretrpio takvu štetu.
2. Ovom se Direktivom utvrđuju pravila za koordinaciju provedbe pravila tržišnog natjecanja od strane tijela nadležnih za tržišno natjecanje i provedbe tih pravila u postupcima za naknadu štete pred nacionalnim sudovima.

Članak 2.

Definicije

Za potrebe ove Direktive primjenjuju se sljedeće definicije:

1. „kršenje prava tržišnog natjecanja” znači kršenje članka 101. ili 102. UFEU-a ili nacionalnog prava tržišnog natjecanja;
2. „prekršitelj” znači poduzetnik ili udruženje poduzetnika koje je počinilo kršenje prava tržišnog natjecanja;
3. „nacionalno pravo tržišnog natjecanja” znači odredbe nacionalnog prava koje se pretežito bave istim ciljem kao članci 101. i 102. UFEU-a te koje se primjenjuju na isti slučaj i usporedno s pravom tržišnog natjecanja Unije u skladu s člankom 3. stavkom 1. Uredbe (EZ) br. 1/2003, ne uključujući odredbe nacionalnog prava kojima se predviđa izricanje kaznenih sankcija fizičkim osobama, osim u mjeri u kojoj su takve kaznene sankcije sredstvo kojim se provode pravila tržišnog natjecanja koja se primjenjuju na poduzetnike;
4. „postupak za naknadu štete” znači postupak u okviru nacionalnog prava u kojem zahtjev za naknadu štete pred nacionalni sud podnosi navodno oštećena strana ili netko tko zastupa jednu ili više navodno oštećenih strana u slučajevima kada pravo Unije ili nacionalno pravo predviđa tu mogućnost ili fizička ili pravna osoba koja je naslijedila pravo navodno oštećene strane, uključujući osobu koja je stekla zahtjev;
5. „zahtjev za naknadu štete” znači zahtjev za naknadu štete prouzročene kršenjem prava tržišnog natjecanja;
6. „oštećena strana” znači osoba koja je pretrpjela štetu prouzročenu kršenjem prava tržišnog natjecanja;

⁽¹⁾ SL C 369, 17.12.2011., str. 14.

7. „nacionalno tijelo nadležno za tržišno natjecanje” znači tijelo koje je država članica odredila u skladu s člankom 35. Uredbe (EZ) br. 1/2003 kao nadležno za primjenu članaka 101. i 102. UFEU-a;
8. „tijelo nadležno za tržišno natjecanje” znači Komisija ili nacionalno tijelo nadležno za tržišno natjecanje, ili oboje, ovisno o kontekstu;
9. „nacionalni sud” znači sud države članice u smislu članka 267. UFEU-a;
10. „žalbeni sud” znači nacionalni sud koji je ovlašten, povodom redovnih pravnih sredstava, za preispitivanje odluka nacionalnog tijela nadležnog za tržišno natjecanje ili za preispitivanje presuda koje se odnose na te odluke, bez obzira na to je li taj sud ovlašten za utvrđivanje kršenja prava tržišnog natjecanja;
11. „odluka o kršenju” znači odluka tijela nadležnog za tržišno natjecanje ili žalbenog suda kojom se utvrđuje kršenje prava tržišnog natjecanja;
12. „pravomoćna odluka o kršenju” znači odluka o kršenju protiv koje se ne mogu ili više ne mogu podnijeti redovna pravna sredstva;
13. „dokaz” znači sve vrste dokaznih materijala koji su dopušteni pred nacionalnim sudom pred kojem se vodi postupak, posebno dokumenti i svi drugi predmeti koji sadrže informacije, bez obzira na medij na kojem su te informacije pohranjene;
14. „kartel” znači sporazum ili usklađeno djelovanje između dvaju ili više konkurenata kojem je cilj usklađivanje njihovih konkurentnih postupanja na tržištu ili utjecaj na relevantne parametre tržišnog natjecanja putem praksi poput, ali ne ograničujući se na, dogovaranja ili usklađivanja kupovnih ili prodajnih cijena, odnosno drugih trgovinskih uvjeta, uključujući u pogledu prava intelektualnog vlasništva, određivanja kvota proizvodnje ili prodaje, dijeljenja tržišta i kupaca, uključujući manipuliranje postupkom podnošenja ponuda, ograničenja uvoza ili izvoza ili protutržišnih djelovanja protiv drugih konkurenata;
15. „pokajnički program” znači program povezan s primjenom članka 101. UFEU-a ili odgovarajuće odredbe u okviru nacionalnog prava na temelju kojeg sudionik u tajnom kartelu, neovisno o drugim poduzetnicima uključenima u kartel, surađuje u istrazi tijela nadležnog za tržišno natjecanje dobrovoljnim iznošenjem svojih saznanja o kartelu i njegove uloge u njemu, za što sudionik zauzvrat dobiva, odlukom ili prestankom postupka, imunitet od novčanih kazni ili smanjenje novčanih kazni za sudjelovanje u kartelu;
16. „izjava poduzetnika pokajnika” znači usmeno ili pismeno dobrovoljno izlaganje poduzetnika ili fizičke osobe, ili u ime poduzetnika ili fizičke osobe, tijelu nadležnom za tržišno natjecanje, ili zapis tog izlaganja, u kojem se opisuje upoznatost tog poduzetnika ili fizičke osobe s kartelom i uloga koju u njemu ima, a koje izlaganje je posebno sastavljeno za podnošenje tijelu nadležnom za tržišno natjecanje s ciljem dobivanja imuniteta ili smanjenja novčanih kazni u okviru pokajničkog programa, ne uključujući već postojeće informacije;
17. „već postojeće informacije” znači dokazi koji postoje neovisno o postupku tijela nadležnog za tržišno natjecanje, bez obzira na to nalaze li se te informacije u spisu predmeta tijela nadležnog za tržišno natjecanje ili ne;
18. „prijedlog za nagodbu” znači dobrovoljno izlaganje poduzetnika ili u ime poduzetnika tijelu nadležnom za tržišno natjecanje, u kojem se opisuje priznanje poduzetnika, ili njegovo odustajanje od osporavanja, njegova sudjelovanja u kršenju prava tržišnog natjecanja i njegove odgovornosti za to kršenje prava tržišnog natjecanja, koje je posebno sastavljeno kako bi tijelu nadležnom za tržišno natjecanje omogućilo primjenu pojednostavljenog ili ubrzanog postupka;
19. „korisnik imuniteta” znači poduzetnik ili fizička osoba kojoj je tijelo nadležno za tržišno natjecanje dodijelilo imunitet od novčanih kazni u okviru pokajničkog programa;
20. „previsoka cijena” znači razlika između cijene koja je stvarno plaćena i cijene koja bi prevladala da nije bilo kršenja prava tržišnog natjecanja;
21. „sporazumno rješavanje sporova” znači bilo koji mehanizam koji omogućava strankama da postignu izvansudsko rješenje spora o zahtjevu za naknadu štete;
22. „sporazumna nagodba” znači dogovor koji je postignut putem sporazumnog rješavanja spora;
23. „izravni kupac” znači fizička ili pravna osoba koja je izravno od prekršitelja kupila proizvode ili usluge koji su bili predmetom kršenja prava tržišnog natjecanja;
24. „neizravni kupac” znači fizička ili pravna osoba koja je, ne izravno od prekršitelja, nego od izravnog kupca ili daljnijeg otkuplivača, kupila proizvode ili usluge koji su bili predmetom kršenja prava tržišnog natjecanja, ili proizvode ili usluge koji ih sadrže ili su iz njih izvedeni.

Članak 3.

Pravo na potpunu naknadu štete

1. Države članice osiguravaju da svaka fizička ili pravna osoba koja je pretrpjela štetu prouzročenu kršenjem prava tržišnog natjecanja može zahtijevati i dobiti potpunu naknadu za tu štetu.
2. Potpuna naknada štete stavlja osobu koja je pretrpjela štetu u položaj u kojem bi ta osoba bila da nije došlo do kršenja prava tržišnog natjecanja. Ona stoga uključuje pravo na naknadu za stvarni gubitak i za izmaklu dobit te isplatu kamata.
3. Potpuna naknada štete na temelju ove Direktive ne dovodi do prekomjerne naknade štete, bilo putem odštete u svrhu kažnjavanja, višestruke odštete ili putem druge vrste odštete.

Članak 4.

Načela učinkovitosti i jednakovrijednosti

U skladu s načelom učinkovitosti, države članice osiguravaju da su sva nacionalna pravila i postupci koji se odnose na korištenje zahtjeva za naknadu štete oblikovani i da se primjenjuju tako da ne čine praktički nemogućim ili pretjerano teškim ostvarivanje prava, zajamčenog pravom Unije, na potpunu naknadu štete prouzročene kršenjem prava tržišnog natjecanja. U skladu s načelom jednakovrijednosti, nacionalna pravila i postupci koji se odnose na postupke za naknadu štete koja proizlazi iz kršenja članka 101. ili 102. UFEU-a ne smiju biti nepovoljniji za navodno oštećene strane od onih kojima se uređuju slični postupci za naknadu štete koji proizlaze iz kršenja nacionalnog prava.

POGLAVLJE II.

OTKRIVANJE DOKAZA

Članak 5.

Otkrivanje dokaza

1. Države članice osiguravaju da u postupku za naknadu štete u Uniji na zahtjev tužitelja koji je predočio uvjerljivo obrazloženje s razumno dostupnim činjenicama i dovoljnim dokazima da bi podržao vjerodostojnost svog zahtjeva za naknadu štete, nacionalni sudovi mogu naložiti tuženiku ili trećoj strani da otkriju relevantne dokaze koji su pod njihovom kontrolom, podložno uvjetima koji su utvrđeni u ovom poglavlju. Države članice osiguravaju da nacionalni sudovi na zahtjev tuženika mogu naložiti tužitelju ili trećoj strani da otkriju relevantne dokaze.

Ovim stavkom ne dovode se u pitanje prava i obveze nacionalnih sudova u skladu s Uredbom (EZ) br. 1206/2001.

2. Države članice osiguravaju da nacionalni sudovi mogu naložiti otkrivanje određenih elemenata dokaza ili relevantnih kategorija dokaza koji su što je moguće preciznije i uže ograničeni na temelju razumno dostupnih činjenica u uvjerljivom obrazloženju.

3. Države članice osiguravaju da nacionalni sudovi proporcionalno ograničavaju otkrivanje dokaza. Pri odlučivanju je li bilo koje otkrivanje koje stranka zahtijeva proporcionalno, nacionalni sudovi razmatraju legitimne interese svih stranaka i dotičnih trećih strana. Oni posebno razmatraju:

- (a) mjeru u kojoj su zahtjev ili obrana podržani dostupnim činjenicama i dokazima koji opravdavaju zahtjev za otkrivanje dokaza;
- (b) opseg i trošak otkrivanja, posebno za bilo koju dotičnu treću stranu, uključujući sprečavanje nespecifičnih pretraživanja informacija za koje nije vjerojatno da su značajne za stranke u postupku;
- (c) sadrže li dokazi čije se otkrivanje traži povjerljive informacije, posebno o bilo kojim trećim stranama, te koji aranžmani postoje za zaštitu takvih povjerljivih informacija.

4. Države članice osiguravaju da nacionalni sudovi imaju ovlasti naložiti otkrivanje dokaza koji sadrže povjerljive informacije kada smatraju da su one relevantne za postupak za naknadu štete. Države članice osiguravaju da pri davanju naloga za otkrivanje takvih informacija nacionalni sudovi imaju na raspolaganju učinkovite mjere zaštite takvih informacija.

5. Interes poduzetnika da izbjegnu postupke za naknadu štete zbog kršenja prava tržišnog natjecanja ne predstavlja interes koji opravdava zaštitu.
6. Države članice osiguravaju da nacionalni sudovi pri davanju naloga za otkrivanje dokaza u cijelosti primjenjuju važeći imunitet pravne profesije u okviru prava Unije i nacionalnog prava.
7. Države članice osiguravaju da se onima od kojih se traži otkrivanje pruži mogućnost da budu saslušani prije nego što nacionalni sud naloži otkrivanje na temelju ovog članka.
8. Ne dovodeći u pitanje stavke 4. i 7. te članak 6., ovim člankom ne sprečavaju se države članice da održavaju ili uvode pravila koja bi dovela do šireg otkrivanja dokaza.

Članak 6.

Otkrivanje dokaza koji se nalaze u spisu predmeta tijela nadležnog za tržišno natjecanje

1. Države članice osiguravaju da se, za potrebe postupaka za naknadu štete, kada nacionalni sudovi nalože otkrivanje dokaza koji se nalaze u spisu predmeta tijela nadležnog za tržišno natjecanje, pored članka 5. primjenjuje ovaj članak.
2. Ovim člankom ne dovode se u pitanje pravila i prakse o javnom pristupu dokumentima u skladu s Uredbom (EZ) br. 1049/2001.
3. Ovim člankom ne dovode se u pitanje pravila i prakse u okviru prava Unije ili nacionalnog prava o zaštiti internih dokumenata tijela nadležnih za tržišno natjecanje i korespondencije između tijela nadležnih za tržišno natjecanje.
4. Pri procjenjivanju, u skladu s člankom 5. stavkom 3., proporcionalnosti naloga za otkrivanje informacija nacionalni sudovi dodatno razmatraju sljedeće:
 - (a) je li zahtjev formuliran posebno s obzirom na narav, predmet ili sadržaj dokumenata koji su podneseni tijelu nadležnom za tržišno natjecanje ili se nalaze u njegovom spisu predmeta, a ne putem nespecifičnog zahtjeva u vezi s dokumentima koji su podneseni tijelu nadležnom za tržišno natjecanje;
 - (b) zahtijeva li stranka otkrivanje u odnosu na postupak za naknadu štete pred nacionalnim sudom; i
 - (c) u odnosu na stavke 5. i 10., ili na zahtjev tijela nadležnog za tržišno natjecanje u skladu sa stavkom 11., potrebu za zaštitom učinkovitosti javne provedbe prava tržišnog natjecanja.
5. Nacionalni sudovi mogu naložiti otkrivanje sljedećih kategorija dokaza tek nakon što je tijelo nadležno za tržišno natjecanje okončalo postupak donošenjem odluke ili na drugi način:
 - (a) informacija koje je posebno za postupak tijela nadležnog za tržišno natjecanje pripremila fizička ili pravna osoba;
 - (b) informacija koje je tijelo nadležno za tržišno natjecanje sastavilo i poslalo strankama tijekom postupka; i
 - (c) povučenih prijedloga za nagodbu.
6. Države članice osiguravaju da, za potrebe postupaka za naknadu štete, nacionalni sudovi nikada ne mogu naložiti nekoj stranci ili trećoj strani da otkrije bilo koju od sljedećih kategorija dokaza:
 - (a) izjave poduzetnika pokajnika; i
 - (b) prijedloge za nagodbu.
7. Tužitelj može podnijeti obrazloženi zahtjev da nacionalni sud pristupi dokazima iz stavka 6. točke (a) ili (b) isključivo u svrhu osiguranja da njihov sadržaj odgovara definicijama iz članka 2. točaka 16. i 18. U toj procjeni nacionalni sudovi mogu zatražiti pomoć samo od tijela nadležnog za tržišno natjecanje. Autori dotičnih dokaza također mogu imati mogućnost da ih se sasluša. Nacionalni sud ni u kojem slučaju ne dopušta pristup tim dokazima drugim strankama ili trećim stranama.
8. Ako su samo neki dijelovi traženih dokaza obuhvaćeni stavkom 6., njihovi se preostali dijelovi, ovisno o kategoriji kojoj pripadaju, objavljuju u skladu s relevantnim stavcima ovog članka.

9. Ne dovodeći u pitanje ovaj članak, u postupcima za naknadu štete može se u bilo kojem trenutku naložiti otkrivanje dokaza iz spisa predmeta tijela nadležnog za tržišno natjecanje koji ne pripadaju niti jednoj od kategorija navedenih u ovom članku.

10. Države članice osiguravaju da nacionalni sudovi od tijela nadležnog za tržišno natjecanje traže otkrivanje dokaza koji se nalaze u njegovom spisu predmeta samo ako nijedna stranka ili treća strana razumno ne može osigurati te dokaze.

11. U mjeri u kojoj je tijelo nadležno za tržišno natjecanje voljno iznijeti svoja gledišta o proporcionalnosti zahtjeva za otkrivanje, ono može na vlastitu inicijativu podnijeti očitovanja nacionalnom sudu pred kojim se zahtijeva nalog za otkrivanje.

Članak 7.

Ograničenja korištenja dokaza pribavljenih isključivo uvidom u spis predmeta tijela nadležnog za tržišno natjecanje

1. Države članice osiguravaju da se dokazi iz kategorija navedenih u članku 6. stavku 6. koje je fizička ili pravna osoba pribavila isključivo uvidom u spis predmeta tijela nadležnog za tržišno natjecanje ili smatraju nedopuštenima u postupcima za naknadu štete ili da su na drugi način zaštićeni na temelju mjerodavnih nacionalnih pravila kako bi se osigurao potpuni učinak ograničenja u pogledu otkrivanja dokaza navedenih u članku 6.

2. Države članice osiguravaju da se, dok tijelo nadležno za tržišno natjecanje ne okonča postupak donošenjem odluke ili na neki drugi način, dokazi iz kategorija navedenih u članku 6. stavku 5. koje je fizička ili pravna osoba pribavila isključivo uvidom u spis predmeta tog tijela nadležnog za tržišno natjecanje ili smatraju nedopuštenima u postupcima za naknadu štete ili da su na drugi način zaštićeni na temelju mjerodavnih nacionalnih pravila kako bi se osigurao potpuni učinak ograničenja u pogledu otkrivanja dokaza navedenih u članku 6.

3. Države članice osiguravaju da dokaze koje je fizička ili pravna osoba pribavila isključivo uvidom u spis predmeta tijela nadležnog za tržišno natjecanje i koji nisu obuhvaćeni stavkom 1. ili 2. može koristiti u postupku za naknadu štete samo ta osoba, odnosno fizička ili pravna osoba koja je naslijedila prava te osobe, uključujući osobu koja je stekla zahtjev te osobe.

Članak 8.

Sankcije

1. Države članice osiguravaju da nacionalni sudovi mogu učinkovito izricati sankcije strankama, trećim stranama i njihovim pravnim zastupnicima u bilo kojem od sljedećih slučajeva:

- (a) njihovog neudovoljavanja ili odbijanja udovoljavanja nalogu za otkrivanje bilo kojeg nacionalnog suda;
- (b) njihovog uništavanja relevantnih dokaza;
- (c) njihovog neispunjavanja ili odbijanja ispunjavanja obveza koje su nametnute nalogom nacionalnog suda kojim se štite povjerljive informacije;
- (d) njihove povrede ograničenja uporabe dokaza na temelju ovog poglavlja.

2. Države članice osiguravaju da su sankcije koje nacionalni sudovi mogu izreći učinkovite, proporcionalne i odvratajuće. Sankcije koje su na raspolaganju nacionalnim sudovima u odnosu na ponašanje stranke u postupku za naknadu štete uključuju mogućnost donošenja za njih nepovoljnih zaključaka, primjerice presumiranja da je relevantno pitanje dokazano ili djelomičnog ili potpunog odbacivanja zahtjeva i obrana te mogućnost nalaganja plaćanja troškova.

POGLAVLJE III.

UČINAK NACIONALNIH ODLUKA, ZASTARA, SOLIDARNA ODGOVORNOST

Članak 9.

Učinak nacionalnih odluka

1. Države članice osiguravaju da se kršenje prava tržišnog natjecanja koje je pravomoćnom odlukom utvrdilo nacionalno tijelo nadležno za tržišno natjecanje ili žalbeni sud smatra nepobitno dokazanim za potrebe postupka za naknadu štete pokrenutog pred njihovim nacionalnim sudovima u skladu s člankom 101. ili 102. UFEU-a ili u skladu s nacionalnim pravom tržišnog natjecanja.

2. Države članice osiguravaju da se, u slučaju kada je pravomoćna odluka iz stavka 1. donesena u drugoj državi članici, ta pravomoćna odluka može, u skladu s nacionalnim pravom, iznijeti pred njihovim nacionalnim sudovima barem kao dokaz *prima facie* da je došlo do kršenja prava tržišnog natjecanja te da se prema potrebi može procjenjivati zajedno s bilo kojim drugim dokazima koje podnesu stranke.

3. Ovim člankom ne dovode se u pitanje prava i obveze nacionalnih sudova iz članka 267. UFEU-a.

Članak 10.

Zastara

1. Države članice u skladu s ovim člankom utvrđuju pravila koja se primjenjuju na zastaru za pokretanje postupaka za naknadu štete. Ta pravila određuju kada počinje teći zastara, njezino trajanje i okolnosti pod kojima se prekida ili ne teče.

2. Zastara ne počinje teći prije prestanka kršenja prava tržišnog natjecanja i prije nego što tužitelj sazna, ili se razumno može očekivati da zna za:

- (a) postupanje i činjenicu da ono predstavlja kršenje prava tržišnog natjecanja;
- (b) činjenicu da mu je kršenje prava tržišnog natjecanja nanijelo štetu; i
- (c) identitet prekršitelja.

3. Države članice osiguravaju da zastara za pokretanje postupka za naknadu štete nastupa istekom najmanje pet godina.

4. Države članice osiguravaju zastoj ili, ovisno o nacionalnom pravu, prekid zastare ako tijelo nadležno za tržišno natjecanje poduzme radnje radi istrage ili postupka pred njim s obzirom na kršenje prava tržišnog natjecanja na koje se odnosi postupak za naknadu štete. Zastoj prestaje najranije godinu dana nakon što je odluka o kršenju postala pravomoćna ili nakon što je postupak na drugi način okončan.

Članak 11.

Solidarna odgovornost

1. Države članice osiguravaju da su poduzetnici koji su povrijedili pravo tržišnog natjecanja zajedničkim postupcima solidarno odgovorni za štetu prouzročenu kršenjem prava tržišnog natjecanja; s učinkom da je svaki od tih poduzetnika obvezan potpuno nadoknaditi štetu, a oštećena strana ima pravo tražiti potpunu naknadu štete od svakog od tih poduzetnika sve dok joj šteta nije potpuno nadoknađena.

2. Odstupajući od stavka 1., države članice osiguravaju, ne dovodeći u pitanje pravo na potpunu naknadu štete kako je utvrđeno u članku 3., u slučaju kada je prekršitelj malo ili srednje poduzeće (MSP) kako je definirano u Preporuci Komisije 2003/361/EZ ⁽¹⁾, da je prekršitelj odgovoran samo svojim izravnim i neizravnim kupcima kada:

- (a) je njegov tržišni udio na relevantnom tržištu bio ispod 5 % u bilo kojem trenutku tijekom kršenja prava tržišnog natjecanja; i
 - (b) bi primjena uobičajenih pravila solidarne odgovornosti nepovratno ugrozila njegovu gospodarsku održivost i prouzročila gubitak sve vrijednosti njegove imovine.
3. Odstupanje utvrđeno u stavku 2. ne primjenjuje se kada je:
- (a) taj MSP predvodio kršenje prava tržišnog natjecanja ili je prisilio druge poduzetnike da u njemu sudjeluju; ili
 - (b) ranije utvrđeno da je taj MSP prekršio pravo tržišnog natjecanja.

4. Odstupajući od stavka 1. države članice osiguravaju da je korisnik imuniteta solidarno odgovoran kako slijedi:

- (a) svojim izravnim ili neizravnim kupcima ili dobavljačima; i
- (b) drugim oštećenim stranama samo kada se potpuna naknada štete ne može dobiti od drugih poduzetnika koji su sudjelovali u istom kršenju prava tržišnog natjecanja.

Države članice osiguravaju da je svaki rok zastare koji se primjenjuje na slučajeve u okviru ovog stavka razuman i dovoljan kako bi oštećene strane mogle pokrenuti takve postupke.

⁽¹⁾ Preporuka Komisije 2003/361/EZ od 6. svibnja 2003. o definiciji mikropoduzeća te malih i srednjih poduzeća (SL L 124, 20.5.2003., str. 36.).

5. Države članice osiguravaju da prekršitelj može zatražiti kompenzaciju od svih drugih prekršitelja, pri čemu se iznos te kompenzacije određuje u svjetlu njihove relativne odgovornosti za štetu prouzročenu kršenjem prava tržišnog natjecanja. Iznos kompenzacije prekršitelja kojem je odobren imunitet od novčanih kazni u okviru pokajničkog programa ne premašuje iznos štete koju je taj prekršitelj prouzročio vlastitim izravnim ili neizravnim kupcima ili dobavljačima.

6. Države članice osiguravaju da se, u onoj mjeri u kojoj je kršenjem prava tržišnog natjecanja prouzročena šteta oštećenim stranama koje nisu izravni ili neizravni kupci ili dobavljači prekršitelja, iznos bilo koje kompenzacije korisnika imuniteta drugim prekršiteljima određuje u svjetlu njegove relativne odgovornosti za tu štetu.

POGLAVLJE IV.

PRENOŠENJE PREVISOKIH CIJENA

Članak 12.

Prenošenje previsokih cijena i pravo na potpunu naknadu štete

1. Kako bi se osigurala potpuna učinkovitost prava na potpunu naknadu štete kako je utvrđeno u članku 3., države članice osiguravaju da, u skladu s pravilima utvrđenima u ovom poglavlju, naknadu štete može zatražiti svatko tko je štetu pretrpio, bez obzira na to radi li se o izravnim ili neizravnim kupcima od prekršitelja, te da se izbjegava naknada štete koja premašuje štetu koja je tužitelju prouzročena kršenjem prava tržišnog natjecanja, kao i odsutnost odgovornosti prekršitelja.

2. Kako bi se izbjegla prekomjerna naknada štete, države članice utvrđuju odgovarajuća postupovna pravila kako bi osigurale da naknada za stvarni gubitak na bilo kojoj razini lanca opskrbe ne premašuje štetu od previsoke cijene koja je pretrpljena na toj razini.

3. Ovim poglavljem ne dovodi se u pitanje pravo oštećene strane da zahtijeva i dobije naknadu za izmaklu dobit zbog potpunog ili djelomičnog prenošenja previsokih cijena.

4. Države članice osiguravaju da se pravila utvrđena u ovom poglavlju primjenjuju na odgovarajući način kada se kršenje prava tržišnog natjecanja odnosi na opskrbljivanje prekršitelja.

5. Države članice osiguravaju da nacionalni sudovi imaju ovlast procijeniti, u skladu s nacionalnim postupcima, udio bilo koje previsoke cijene koji je prenesen.

Članak 13.

Obrana prenošenjem

Države članice osiguravaju da tuženik u postupku za naknadu štete može kao obranu od zahtjeva za naknadu štete navesti činjenicu da je tužitelj u cijelosti ili djelomično prenio previsoku cijenu prouzročenu kršenjem prava tržišnog natjecanja. Teret dokazivanja da je previsoka cijena prenesena leži na tuženiku koji može razumno zahtijevati otkrivanje od tužitelja ili od trećih strana.

Članak 14.

Neizravni kupci

1. Države članice osiguravaju da, kada u postupku za naknadu štete postojanje zahtjeva za naknadu štete ili iznosa naknade štete koji se treba dodijeliti ovisi o tome je li, ili u kojoj je mjeri, previsoka cijena prenesena na tužitelja, uzimajući u obzir komercijalnu praksu da se povećanja cijena prenose dalje niz lanac opskrbe, teret dokazivanja postojanja i opsega takvog prenošenja leži na tužitelju koji može razumno zahtijevati otkrivanje od tuženika ili od trećih strana.

2. U slučaju iz stavka 1. smatra se da je neizravni kupac dokazao da je previsoka cijena prenesena na tog neizravnog kupca kada taj neizravni kupac dokaže da je:

(a) tuženik počinio kršenje prava tržišnog natjecanja;

(b) kršenje prava tržišnog natjecanja dovelo do previsoke cijene za izravnog kupca tuženika; i

(c) neizravni kupac kupio robu ili usluge koji su bili predmetom kršenja prava tržišnog natjecanja ili je kupio robu ili usluge koji su iz njih izvedeni ili ih sadrže.

Ovaj se stavak ne primjenjuje kada tuženik može vjerodostojno dokazati, na način da uvjeri sud, da previsoka cijena nije ili nije u cijelosti prenesena na neizravnog kupca.

Članak 15.

Postupci za naknadu štete tužitelja s različitih razina lanca opskrbe

1. Kako bi se izbjeglo da postupci za naknadu štete tužitelja s različitih razina lanca opskrbe dovode do višestruke odgovornosti ili nepostojanja odgovornosti prekršitelja, države članice osiguravaju da, pri procjeni toga je li zadovoljen zahtjev tereta dokazivanja koji proizlazi iz primjene članka 13. i 14., nacionalni sudovi pred kojima se vodi postupak za naknadu štete mogu sredstvima dostupnima u okviru prava Unije ili nacionalnog prava uzeti u obzir bilo što od sljedećeg:

- (a) postupke za naknadu štete koji se odnose na isto kršenje prava tržišnog natjecanja, ali su ih pokrenuli tužitelji s drugih razina lanca opskrbe;
 - (b) presude koje proizlaze iz postupaka za naknadu štete navedenih u točki (a);
 - (c) relevantne javno dostupne informacije koje proizlaze iz javne provedbe prava tržišnog natjecanja.
2. Ovim se člankom ne dovode u pitanje prava i obveze nacionalnih sudova prema članku 30. Uredbe (EU) br. 1215/2012.

Članak 16.

Smjernice za nacionalne sudove

Komisija izdaje smjernice za nacionalne sudove o tome kako procijeniti udio previsoke cijene koji je prenesen neizravnim kupcima.

POGLAVLJE V.

KVANTIFIKACIJA ŠTETE

Članak 17.

Kvantifikacija štete

1. Države članice osiguravaju da ni teret ni standard dokazivanja potreban za kvantifikaciju štete ne čini ostvarivanje prava na naknadu štete praktički nemogućim ili pretjerano teškim. Države članice osiguravaju da nacionalni sudovi imaju ovlast, u skladu s nacionalnim postupcima, procijeniti iznos štete ako je utvrđeno da je tužitelj pretrpio štetu, ali je praktički nemoguće ili pretjerano teško točno kvantificirati pretrpljenu štetu na temelju raspoloživih dokaza.
2. Presumira se da kršenja počinjena u obliku kartela uzrokuju štetu. Prekršitelj ima pravo obaranja te presumpcije.
3. Države članice osiguravaju da u postupcima za naknadu štete nacionalno tijelo nadležno za tržišno natjecanje na zahtjev nacionalnog suda može pomoći tom nacionalnom sudu u pogledu određivanja iznosa naknade štete u slučajevima kada to nacionalno tijelo nadležno za tržišno natjecanje takvu pomoć smatra primjerenom.

POGLAVLJE VI.

SPORAZUMNO RJEŠAVANJE SPOROVA

Članak 18.

Suspenzivni i drugi učinci sporazumnog rješavanja sporova

1. Države članice osiguravaju da zastara za pokretanje postupka za naknadu štete ne teče tijekom procesa sporazumnog rješavanja sporova. Zastoj zastare primjenjuje se samo u odnosu na one stranke koje su bile ili jesu uključene ili zastupane u sporazumnom rješavanju spora.
2. Ne dovodeći u pitanje odredbe nacionalnog prava u pitanjima arbitraže, države članice osiguravaju da nacionalni sudovi pred kojima se vodi postupak za naknadu štete mogu suspendirati postupak do dvije godine kada stranke u tom postupku sudjeluju u sporazumnom rješavanju spora koji se odnosi na zahtjev obuhvaćen tim postupkom za naknadu štete.

3. Tijelo nadležno za tržišno natjecanje može naknadu štete koja je isplaćena kao rezultat sporazumne nagodbe i prije donošenja odluke o izricanju novčane kazne uzeti u obzir kao olakotnu okolnost.

Članak 19.

Učinak sporazumnih nagodbi na naknadne postupke za naknadu štete

1. Države članice osiguravaju da je nakon sporazumne nagodbe zahtjev oštećene strane koja sudjeluje u nagodbi umanjen za iznos dijela štete koju je pri kršenju prava tržišnog natjecanja prema oštećenoj strani počinio suprekrsitelj koji sudjeluje u nagodbi.
2. Ostatak zahtjeva oštećene strane koja sudjeluje u nagodbi ostvaruje se samo od suprekrsitelja koji ne sudjeluju u nagodbi. Suprekrsiteljima koji ne sudjeluju u nagodbi ne dopušta se da od suprekrsitelja koji sudjeluje u nagodbi zatraže kompenzaciju za ostatak zahtjeva.
3. Odstupajući od stavka 2., države članice osiguravaju da, kada suprekrsitelji koji ne sudjeluju u nagodbi ne mogu platiti naknadu za štetu koja odgovara ostatku zahtjeva oštećene strane koja sudjeluje u nagodbi, oštećena strana koja sudjeluje u nagodbi može ostvariti ostatak zahtjeva od suprekrsitelja koji sudjeluje u nagodbi.

Odstupanje iz prvog podstavka može se izričito isključiti na temelju uvjeta sporazumne nagodbe.

4. Pri određivanju iznosa kompenzacije koji suprekrsitelj može tražiti od bilo kojeg drugog suprekrsitelja u skladu s njihovom relativnom odgovornošću za štetu prouzročenu kršenjem prava tržišnog natjecanja, nacionalni sudovi uzimaju u obzir sve naknade štete isplaćene na temelju prethodne sporazumne nagodbe s relevantnim suprekrsiteljem.

POGLAVLJE VII.

ZAVRŠNE ODREDBE

Članak 20.

Preispitivanje

1. Komisija do 27. prosinca 2020. preispituje ovu Direktivu i o tome podnosi izvješće Europskom parlamentu i Vijeću.
2. Izvješće iz stavka 1., između ostalog, uključuje informacije o svemu sljedećem:
 - (a) mogućem učinku financijskih ograničenja, koja proizlaze iz plaćanja novčanih kazni koje je odredilo tijelo nadležno za tržišno natjecanje za kršenje prava tržišnog natjecanja, na mogućnost da oštećene strane dobiju potpunu naknadu štete koju je prouzročilo to kršenje prava tržišnog natjecanja;
 - (b) mjeri u kojoj tužitelji za naknadu štete prouzročene kršenjem prava tržišnog natjecanja, koje je utvrđeno u odluci o kršenju koju je donijelo tijelo države članice nadležno za tržišno natjecanje, mogu pred nacionalnim sudom druge države članice dokazati da je do takvog kršenja prava tržišnog natjecanja došlo; i
 - (c) mjeri u kojoj naknada za stvarni gubitak premašuje štetu od previsoke cijene koja je prouzročena kršenjem prava tržišnog natjecanja ili koja je pretrpljena na bilo kojoj razini lanca opskrbe.
3. Uz izvješće iz stavka 1., prema potrebi, prilaže se zakonodavni prijedlog.

Članak 21.

Prenošenje

1. Države članice do 27. prosinca 2016. donose zakone i druge propise potrebne za usklađivanje s ovom Direktivom. One Komisiji odmah dostavljaju tekst tih odredaba.

Kada države članice donose te mjere, one sadržavaju upućivanje na ovu Direktivu ili se na nju upućuje prilikom njihove službene objave. Načine tog upućivanja određuju države članice.

2. Države članice Komisiji dostavljaju tekst glavnih odredaba nacionalnog prava koje donesu u području na koje se odnosi ova Direktiva.

Članak 22.

Vremenska primjena

1. Države članice osiguravaju da se nacionalne mjere, usvojene na temelju članka 21. radi usklađivanja s materijalnim odredbama ove Direktive, ne primjenjuju retroaktivno.
2. Države članice osiguravaju da se nacionalne mjere usvojene na temelju članka 21., osim onih iz stavka 1., ne primjenjuju na postupke za naknadu štete pokrenute pred nacionalnim sudom prije 26. prosinca 2014.

Članak 23.

Stupanje na snagu

Ova Direktiva stupa na snagu dvadesetog dana od dana objave u *Službenom listu Europske unije*.

Članak 24.

Adresati

Ova je Direktiva upućena državama članicama.

Sastavljeno u Strasbourgu 26. studenoga 2014.

Za Europski parlament
Predsjednik
M. SCHULZ

Za Vijeće
Predsjednik
S. GOZI
